

O'ZBEKISTONDA ISLOM IQTISODIYOTI TAMOIYILLARI ASOSIDA INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING HUQUQIY JIHATLARI

Irgasheva Gulbahor Sodiqovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

"Makroiqtisodiy tahlil va prognozlashtirish" kafedrasida tayanch doktoranti

email: irgashevagulbahor77@gmail.com

ARTICLE INFORMATION

Volume: 1

Issue: 8

DOI: https://doi.org/10.55439/INSURE/vol1_iss8/a10

ABSTRACT

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi O'zbekistonda islom moliyasi, shuningdek, islomiy investitsiyalarni mamlakatga jalb etishning huquqiy jihatlarini va joriy holati tahlil qilish, bu boradagi loyihalarni amalga oshirish yo'lidagi to'siqlar va yechimlarni o'rganish, shuningdek, islom moliya tizimini rivojlanish yo'lidagi mavjud to'siqlarni bartaraf etish va bu borada chora-tadbirlarni ishlab chiqishda tavsiya va xulosalar berishdan iborat.

Islomiy moliya sanoati, islomiy investitsiyalar, islomiy moliya xizmatlari va mahsulotlari, me'yoriy-huquqiy baza, ITB, XSRIK, XISMK.

KEYWORDS

Kirish (Introduction/Введение).

Bugungi kunda jahonda islomiy moliya tarmog'i jadal sur'atda rivojlanib borayotgan va ishonchli, innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarini o'zida jamlagan sohalaridan biri hisoblanadi. Dunyo bo'ylab islom tamoyillariga mos keladigan 600 dan ortiq bank va 2000 dan ortiq investitsiya fondlari mavjud. Xususiy sektorni rivojlantirish bo'yicha Islom korporatsiyasi (XSRIK) va Refinitivning 2023-yilgi hisobotiga ko'ra, 2015-2022-yillar oralig'ida islom moliyaviy aktivlari 2.7 trillion AQSH dollaridan qariyb 4,5 trillion AQSH dollargacha o'sdi (yiligi o'rtacha 15-20 % ga o'sib bormoqda) va 2027-yilga kelib taxminan 6,7 trillion AQSH dollarga yetishi prognoz qilindi [1]. Bundan ko'rish mumkinki, Islom moliyasi jahon moliya sanoati ichida eng tez rivojlanib borayotgan soha sifatida ko'rilib, nafaqat musulmon mamlakatlarida shu bilan birgalikda musulmon bo'lmagan mamlakatlarida ham ushbu sohaga qiziqish yuqoriligi bilan izohlanadi. Shuningdek, O'zbekistonda ham islom moliyasiga qiziqish ancha yuqoridir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev Islom hamkorlik tashkiloti (IHT) tashqi ishlar vazirlari kengashining 43-sessiyasi ochilish marosimida so'zlagan nutqida quyidagilarni ta'kidlagan edi: "Islom olami ulkan iqtisodiy, investitsion salohiyat, energetika resurslariga ega. Ulardan to'g'ri foydalanish, Islom hamkorlik tashkilotiga a'zo davlatlarning xalqaro savdo-iqtisodiy, moliyaviy, investitsion hamkorligini kengaytirish, mamlakatlarimizni birlashtiradigan transport yo'llarini tashkil etish yuksak iqtisodiy taraqqiyot ko'rsatkichlariga erishish imkonini beradi va bu provard natijada boshqa barcha sohalarining rivojlanishida asos bo'lib xizmat qiladi"[2]. Bundan xulosa qilish mumkinki, O'zbekistonda ham islom moliyasini rivojlantirish va buning uchun eng avvalo, qonunchilikni islom moliyasi talablariga moslashtirish lozim.

Ushbu tadqiqot ishimizda O'zbekistonda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida investitsiyalarni jalb qilishning huquqiy jihatlarini yoritilib, amaliyotda foydalanish holatlari tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature review, Анализ литературы).

Yuqorida ta'kidlab o'tganimizdek, bugungi kunda islom moliyasi butun dunyoda juda tez sur'atda rivojlanib borayotgan jahon moliya

sanoatining yetakchi qismi sifatida e'tirof etilib, eng ilg'or soha sifatida nafaqat musulmon mamlakatlari, balki musulmon bo'lmagan mamlakatlar ham o'z moliya sanoatlarida qo'llamoqdalar.

Islom moliyasiga ko'plab xorijiy, MDH mamlakatlari, shu bilan birgalikda, o'zbek olimlari va tadqiqotchilari ham bu sohaga doir o'z izlanishlarini olib borishgan va uning natijalarini o'z tadqiqotlarida bayon etishgan. Xususan, xorijlik islom moliyasiga doir tadqiqot ishlarini olib borgan olimlardan biri Muhammad Ayub islom moliyasi sohasiga doir o'z izlanishlarini olib borib, bugungi kunda uning tadqiqot ishlaridan ko'plab o'quvchilar, tadqiqotchilar foydalanib kelishmoqda. Ayniqsa, uning "Understanding Islamic Finance" nomli tadqiqot ishida islom moliyasi o'zi nimaligi, shuningdek, islomiy investitsiyalar va ularning mamlakatlar iqtisodiyotini rivojladagi roli tushuntirib berilgan [3]. Bundan tashqari, Hans Visser o'zining "Islamic Finance: Principles and Practice" nomli tadqiqot ishida esa islom moliyasining mamlakatlar rivojladagi o'rni, bu sohaning rivojlanishdagi bosqichlari, islom banklari va an'anaviy banklar o'rtasida farqli jihatlarini, shuningdek, islomiy moliyalashtirish vositalari haqida fikr va mulohazalar keltirilgan [4].

Shuningdek, MDH mamlakatlari olimlari orasida ham bu sohaga doir qiziqishlar ancha yuqori bo'lib, o'z tadqiqot ishlarini olib borishgan. Xususan, R.I.Bekkin "Исламская экономическая модель и современность" nomli kitobini yozib, o'quvchilar uchun bu sohani o'rganishlari uchun juda katta hissa qo'shgan. U kitobida yuqori saviyadagi zamonaviy innovatsion tadqiqot, usul va uslublaridan foydalangan holda ushbu sohani endi o'rganishni boshlagan o'quvchi uchun juda tushunarli tarzda yozgan. Ushbu kitobda islom moliyasining yuzaga kelish tarixi va sabablari, islom banklari, shuningdek, islomiy moliyalashtirish vositalari mushoraka, mudoraba, murobaha, ijara, istisno, sukuk, takoful va salam haqida to'liq yoritib bergan [5]. Bundan tashqari, V.V. Antropov o'zining "Исламские финансы глобальной экономике: современные тенденции перспективы. Причины появления исламских финансов" tadqiqot ishida islom moliyasi sektoriga bugungi kunda yuqori darajada ko'plab mamlakatlar tomonidan qiziqish bildirilib, foydalanib kelayotgani, ushbu sohaning mamlakatlar iqtisodiyoti uchun muhimligini yoritib bergan [6].

Shuning bilan birga bizning mamlakatimizda ham bu sohada tadqiqot ishlari va izlanishlar olib borayotgan tadqiqotchilarning ko'payib borayotganligi tahsinga sazovordir. Ular o'zlarining izlanishlarining natijalarini doimo e'lon qilib borishi bu sohaga qiziqish bildirayotgan yangi o'quvchilar uchun ayni muddao bo'lib, ushga sektor haqida ko'proq va mukammalroq ma'lumotlarga ega bo'lib, bunday tadqiqot ishlarining e'lon qilib borilishi o'quvchi va tadqiqotchilar uchun manfaatli bo'ladi. Xususan, Ruhiddin Zayniddinov "Islamic investment products: characteristics and development prospects" nomli tadqiqotida O'zbekistonda investitsiya loyihalarini islomiy moliyalashtirish samaradorligini oshirish borasida o'z tadqiqot ishlarida bu sohani mamlakatimizda rivojlantirishga doir o'zining xulosa va tavsiyalarini ishlab chiqqan [7]. Bundan tashqari, G.S.Irgashevaning "Comparative analysis of ijarah (islamic leasing) and traditional leasing" nomli tadqiqotida islomiy moliyalashtirishning mamlakatlarning rivojidagi ahamiyati va uning afzalliklari, shuningdek, islomiy moliyalashtirish instrumentlaridan biri hisoblangan ijara haqida ma'lumotlar berilib, shu bilan birga, islomiy va an'anaviy lizingning farqli jihatlarini yoritib berilgan [8].

Ilmiy tadqiqotimizda foydalanilgan yondashuv va obyekt yuqorida nomli keltirilgan olimlarning ilmiy ishlaridan farqlanadi.

Tadqiqotni amalga oshirishda foydalanilgan usullar (Methods/Методы). Maqolamizni ilmiy jihatdan keng darajada tahlil qilishda sifat yondashuvidan foydalanildi. Shuningdek, tadqiqotni amalga oshirishda mantiqiy va tarkibiy tahlil qilish, guruhlashtirish, iqtisodiy-statistik va qiyosiy tahlil usullaridan ham samarali foydalanildi.

Tahlillar (Analysis/Анализ). O'zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasidagi eng ko'p aholiga ega davlat bo'lib, doimiy aholisi 2024-yil 16-aprel holatiga ko'ra 36,990,058 kishini tashkil etdi [9]. Hisob-kitoblarga ko'ra, mamlakat aholisining aksariyati musulmonlar bo'lib, 88 foizdan 96 foizgacha o'zgarib turadi [10]. Mintaqadagi eng ko'p musulmon aholiga ega bo'lishiga qaramay, O'zbekiston islom banki va moliyasini mamlakatga joriy etish bo'yicha sa'y-harakatlarini Markaziy Osiyoning boshqa davlatlariga qaraganda ancha kechroq boshlagan. MDH mamlakatlarida islom moliyasi 1991-yilda Sovet Ittifoqi parchalanganidan keyin tashkil etila boshladi. Markaziy Osiyo mintaqasi, shuningdek, Kavkaz mintaqasidagi Ozarbayjon davlati aholisining ko'pchiligi musulmonlar bo'lgan respublikalar hisoblanadi. Islomiy moliya infratuzilmasini mamlakatlarda rivojlantirish va eng yirik islom moliya institutidan moliyaviy yordam olish uchun ushbu davlatlar Islom taraqqiyot banki (ITB) guruhiga qo'shilishni boshladilar. Ozarbayjon 1992-yilda birinchi bo'lib ITBga qo'shilgan bo'lsa, 1993-1996-yillar mobaynida Qirg'iziston, Turkmaniston, Qozog'iston va Tojikiston birin-ketin a'zolikka qabul qilindilar. O'zbekiston esa ITBga oxirgi bo'lib a'zo bo'lgan. Islom taraqqiyot bankining mintaqaviy ofisi Qozog'istonning Olmaota shahrida tashkil etilgan bo'lib, u mintaqada islom moliya sanoati rivojlanishiga tez yordam bergan [11].

Islom taraqqiyot bankining Olmaota shahrida mintaqaviy vakolatxonasi tashkil etilgandan so'ng, mintaqada islom bank ishi va moliyasi faollashdi. Hukumat organlari me'yoriy-huquqiy hujjatlarni o'zgartirishga kirishdilar, sarmoyadorlar islom banklari, lizing va takoful kompaniyalarini ochdilar. Davlatlar yangi imkoniyatlarni ochish uchun suveren sukuk (islomiy obligatsiyalar) masalasini ko'rib chiqdilar. Mijozlarning islomiy moliya mahsulotlariga ortib borayotgan ehtiyojiga javoban Ozarbayjon, Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikiston kabi davlatlar hukumatlari o'zlarining davlat qonunchiligiga sezilarli o'zgarishlar kiritdilar. Bundan tashqari, Islom taraqqiyot banki (ITB) va uning Xalqaro Islom Savdo Moliya Korporatsiyasi (XISMK) va Xususiy Sektorni Rivojlantirish Islom Korporatsiyasi (XSRIK) kabi guruh a'zolari mintaqadagi yangi sanoatni qo'llab-quvvatladilar.

MDH mamlakatlarining o'n bittasidan beshtasida turli darajada islom moliya sanoatini yoki islom bank-moliya tizimini joriy etish bo'yicha qonunchilik bazasini rivojlantirmoqda – bular Rossiya, Ozarbayjon, Qozog'iston, Qirg'iziston va Tojikistondir. O'zbekiston hali bu yo'nalishda rivojlanishning dastlabki bosqichida bo'lib, Qozog'iston va Qirg'iziston hukumatlari ushbu moliyaviy segmentning istiqbollari ko'rib, qonunchilikni islom moliyasi talablariga moslashtirdilar.

Islomiy moliya- sheriklikka, aktivlar bilan ta'minlanganlikka asoslangan axloqiy, barqaror, ekologik va ijtimoiy ma'suliyatli moliya bo'lgani bois, uning iqtisodiyot, jamiyat, atrof-muhit uchun hech qanday tahdidiy alomatlari yo'q, aksincha, an'anaviy moliya tizimidan ko'ra shaffof va moliyalashtirish obyekti aniq va ravshan bo'lgan moliya

tizimidir. Uni rivojlantirishimiz kerak [12], lekin, O'zbekistonda islom moliyasini rivojlantirish salohiyati jihatidan yuqoriligiga qaramasdan, bu sohada qilingan ishlar qilinishi shart bo'lgan ishlardan ancha kam ekanligini xalqaro ekspertlar ta'kidlashmoqda.

Mamlakatimizda islomiy moliyalashtirish ishlari 2004-yilda boshlanib, bu O'zbekistonning 2003-yilning sentabr oyida Olmaotadagi bankning yillik yig'ilishi doirasida Islom taraqqiyot bankining (ITB) a'zoligiga qo'shilgani bilan bog'liq bo'lib, 13,4 million ID kapitali bilan 55-a'zo bo'ldi, bu Islom taraqqiyot bankining umumiy kapitalidagi 0,03% ulushini tashkil qiladi. Qo'shnilari bilan solishtirganda, O'zbekiston 37 million musulmon aholisi bo'lishiga qaramay, islom moliyasini rivojlantirishda ortda qolmoqda. Mamlakat ITBga a'zo bo'lganidan boshlab, 2,5 milliard dollarga yaqin mablag' oldi. Bugungi kunga qadar mamlakatimiz bo'ylab 103 ta loyiha amalga oshirilgan bo'lib, shundan 49 tasi yakunlangan, 54 tasi esa davom etmoqda. Olingan mablag'larning asosiy qismi ta'lim, sog'liqni saqlash, qishloq xo'jaligi, elektroenergetika va qurilish sohalariga yo'naltirildi [13].

Mamlakatimizdagi xususiy sektor vakillari islomiy moliya mahsulotlarining ba'zi turlariga qiziqish bildirib, bu instrumentlardan foydalanish borasida taklif kiritayotgan bo'lishsada, mamlakatimizda islom moliyasini joriy qilish bo'yicha huquqiy asos ya'ni qonunchilikning yaratilishi oqsayapti.

Islomiy moliya mahsulotlaridan mamlakat iqtisodiy subyektlarining foydalanishi uchun qonunning mavjud bo'lishi shart hisoblanib, afsuski, O'zbekiston Respublikasida islomiy moliyalashtirishga doir alohida qonunchilik mavjud emas.

Islom taraqqiyot banki (ITB) va Xususiy sektorni rivojlantirish bo'yicha islom korporatsiyasi (XSRIK) tomonidan mamlakatimizda moliyalashtirilayotgan loyihalar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003-yil 27-avgustdagi 371-sonli qarori va 2004-yil 21-dekabrda qarori hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining tegishli boshqa qarorlariga asosan amalga oshirilgan.

Shuningdek, 2019-yil 5-martda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4224- sonli "Islom taraqqiyot banki guruhi va Arab muvofiqlashtirish guruhi fondlari bilan hamkorlikni yanada kengaytirish va chuqurlashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorining qabul qilinishi mamlakatimizning Islom taraqqiyot banki bilan hamkorlikni yanada rivojlantirishda muhim rol o'ynashiga sabab bo'ldi. Mazkur qarorga ko'ra, O'zbekiston hamda Islom taraqqiyot banki (ITB) o'rtasidagi uzoq muddatli sherikchilikning muhim yo'nalishlari belgilab olindi va asosiy yo'nalishlar quyidagilardan iboratdir:

- enegetika tizimi, yo'l-transport sohalari, kommunal infratuzilmani modernizatsiya qilish, sog'liqni saqlash, uy-joy qurilishi, ta'lim tizimini yuksaltirish, bank-moliya tizimi, kichik va xususiy tadbirkorlik sektorini takomillashtirish, qishloq xo'jaligi tarmoqlarini, shuningdek, hududlarini kompleks rivojlantirishning boshqa yo'nalishlari bo'yicha loyihalarni amalga oshirishga Islom taraqqiyot banki guruhining, shu jumladan, Xususiy sektorni rivojlantirish bo'yicha islom korporatsiyasi (XSRIK), Xalqaro islom savdo-moliya korporatsiyasi (XISMK), Investitsiyalar va eksport kreditlarini sug'urtalash korporatsiyasi (IEKSIK), Islom tadqiqot va ta'lim instituti mablag'larini jalb qilish;

- bank sektorida islomiy moliyalashtirish asoslarini joriy etish, davlat-xususiy sherikligi mexanizmlarini, jumladan vaqf jamg'armalarini tashkil etish yo'li bilan qo'llab-quvvatlash dasturlarini birgalikda ishlab chiqish va O'zbekistonda tatbiq qilish;

- respublika tijorat banklari tomonidan tadbirkorlik subyektlarining investitsiya loyihalarini qo'llab-quvvatlash, ularning eksport imkoniyatlarini mustahkamlash uchun Xususiy sektorni rivojlantirish bo'yicha islom korporatsiyasi (XSRIK), Xalqaro islom savdo-moliya korporatsiyasi (XISMK) va Investitsiyalar va eksport kreditlarini sug'urtalash korporatsiyasi (IEKSIK) moliyaviy resurslari va mahsulotlarini faol jalb etish;

- O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzuridagi Eksportni rag'batlantirish agentligi salohiyatini oshirish;

- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Imom Buxoriy Xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi faoliyatini qo'llab-quvvatlash [14].

E'tirof etish joizki, islom moliyasini joriy qilish O'zbekiston moliya tizimini rivojlantirishning dolzarb masalalaridan biri bo'lib turibdi. Bu esa, o'z navbatida, ITB bilan islom moliyasining qonunchilik asoslarini yaratishda hamkorlik qilish zaruriyatini yuzaga keltiradi. Ushbu

hamkorlikni amalga oshirishda ITBning Islom biznesi va moliyalarini rivojlantirish jamg'armasi muhim rol o'ynaydi. Mazkur Jamg'arma 2010-yil 2-fevralda tashkil etilgan bo'lib, uning asosiy maqsadi Rossiya Federatsiyasi va MDH mamlakatlarida islom biznesi va moliyalarini rivojlanishi va takomillashishiga ko'maklashish hisoblanadi [15].

Islom taraqqiyot bankining 46 yillik yig'ilishida O'zbekiston Respublikasida islom banki va moliya sohasining huquqiy asoslarini ishlab chiqish va uni qo'llab-quvvatlash maqsadida 265 ming AQSH dollari miqdorida Islom taraqqiyot banki tomonidan texnik yordam uchun grant ajratilishi belgilandi. Bunday sa'y-harakatlarning natijasi sifatida, 2020-yil oxiriga kelib, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasida islomiy moliyaviy xizmatlarni joriy etish uchun huquqiy baza yaratish vaqti kelganini tan olgan edi [16].

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 19-dekabrda "Iqtisodiyotga islomiy moliyalashtirishni joriy etish to'g'risida"gi qarori loyihasini ishlab chiqishga oid farmoyishi e'lon qilindi. Shundan so'ng, islomiy moliyalashtirish tizimining huquqiy bazasini yaratish bo'yicha keng ko'lamli sa'y-harakatlar boshlandi. Jumladan, 2022-yilning 20-aprelida "Nobank kredit tashkilotlari va mikromoliyalash faoliyati to'g'risida"gi O'RQ-765-son qonuni qabul qilindi. Mazkur qonunchilikdagi o'zgarishlar Islom moliyasi mamlakatimizda huquqiy jihatdan ma'lum pog'onaga chiqayotganligini bildirsada, ammo islomiy moliyaviy xizmatlarini taklif qilish nobank va mikromoliyalash tashkilotlari tomonidangina taklif qilinish cheklovlari mamlakatimizda Islom moliyasining rivojlanishi uchun zaruriy yechim emasligini ta'kidlash joiz. Negaki, Nobank va mikromoliyalash tashkilotlarining aktiv hajmi bo'yicha O'zbekistonning moliya sektoridagi ulushi atigi 0,29 foizni tashkil etadi, xolos.

Maqola bo'yicha xulosa va takliflar (Conclusions/Заключения). Tadqiqotimiz natijalariga ko'ra quyidagi xulosalarimizni keltirishimiz mumkin, butun dunyoda islom moliyasi shiddat bilan rivojlanib bormoqda. O'zbekistonda ham ushbu sohaga qiziqish yuqori. Islom moliyasi mamlakatimizda nafaqat biznes egalari uchun, shu bilan birga jismoniy shaxslar uchun zarur soha hisoblanadi, negaki, O'zbekiston aholisining 90 foizidan ortig'i islom diniga e'tiqod qiladi. 2004-yildan 2022-yilgacha ya'ni 19 yil mobaynida O'zbekistonda bir qator investitsion loyihalar islomiy moliyalashtirilib, ushbu loyihalarning umumiy qiymati 2,9 milliard AQSH dollaridan ziyoddir. Ammo shuni alohida ta'kidlash joizki, mazkur amalga oshirilayotgan investitsion loyihalarning asosiy qismini davlat investitsion loyihalari tashkil etib, ushbu investitsion loyihalarning ayrimlari xususiy soha vakillariga

murobaha islomiy moliyalashtirish amaliyotlari sifatida taqdim etilib, ushbu loyihalar Xususiy sektorni rivojlantirish bo'yicha islom korporatsiyasi tomonidan amalga oshirilgan. Ammo, ushbu amalga oshirilayotgan loyihalarga qaramasdan, xususiy sektorning islomiy moliyalashtirishga bo'lgan talablari hali to'raligicha qondirilmagan. Bunday eng katta muammo, albatta, tegishli me'yoriy-huquqiy bazaning yo'qligi va zarur bo'lgan infratuzilmaning mavjud emasligidir.

O'zbekistonda islomiy moliya mahsulotlarini islom bank-moliya tizimi bo'yicha tegishli qonunlar ishlab chiqilishi va qabul qilinishini kutmasdan investitsiya kompaniyalari tashkil qilib islom moliyasining asosiy vosita/mahsulotlari bo'lgan ijara, murobaha (muddatli to'lov asosida oldi-sotdi amaliyoti) hamda mushoraka (biznes hamkorlik/sheriklik)ni qo'llagan holda islom moliyasi tamoyillariga muvofiq faoliyatni boshlash mumkin. Bunday faoliyatni boshlashga huquqiy asos sifatida "Tadbirkorlik va innovatsiyalar sohasidagi loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5583-sonli Prezident farmoni xizmat qilishi mumkin [17].

Shuningdek, O'zbekistonda islom moliyasini rivojlanishi uchun ushbu tadqiqot ishimizni olib borish jarayonida quyidagi tavsiyalarni berishimiz mumkin:

1. O'zbekiston aholisining asosiy qismi musulmonlar ekanligini inobatga olib, mamlakat hukumati qonunchilik tizimida zarur o'zgarishlarni amalga oshirishni boshlashi va islomiy moliya sanoatining to'g'ri joriy etilishi va rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan huquqiy to'siqlarni olib tashlashi kerak. Ushbu harakat uchun u islomiy moliya xizmatlarini joriy etish milliy konsepsiyasini qabul qilishi kerak.

2. Islom moliyasi va bank ishi sohasidagi tadqiqotlarni rag'batlantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Negaki, mamlakatda islom bank ishi va moliya qonunchiligi sohasidagi tadqiqotlar juda kam bo'lib, universitetlar va ilmiy-tadqiqot muassasalarining ilmiy xodimlarini islom moliyasi va bank ishi sohasida tadqiqot olib borishlarini rag'batlantirish kerak.

3. Shuningdek, aholining islom moliyasi tushunchasi haqida xabardorligini oshirib borish lozim, negaki, mamlakatda islom moliyasi qonunchiligi joriy etilgandan so'ng, oddiy fuqarolar tomonidan sohani tezroq qabul qilishga yordam berishi mumkin. Buning uchun esa, turli ommaviy axborot vositalarida ommaviy nutqlar, seminarlar, konferensiyalar, maqolalar va dasturlar orqali bilimlarni tarqatishning turli vositalari bilan aholining islom moliyasi to'g'risidagi xabardorligini oshirib borish lozim.

References:

- Islamic corporation for the development of the private sector-refinitiv. "Islamic finance development report 2022
2.<http://uza.uz/oz/politics/>
- Muhammad Ayub (2007) "Understanding islamic finance". John Wiley & Sons, Ltd, the atrium, southern gate, chichester, west sussex po19 8 sq, england, 24.
- Hans Visser. Islamic Finance: Principles and Practice. – Edward Elgar, Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA, - 2009. 184 p.;
- Р.И.Беккин. Исламская экономическая модель и современность. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд. дом Марджани, 2010. – 367 с.
- Антропов В.В. Исламские финансы в глобальной экономике: современные тенденции и перспективы. Причины появления исламских финансов // Экономический журнал. 2017. №48.с. 57-77;
- Rukhiddin Zayniddinov. An empirical investigation of the relationship between Islamic finance, FDI, and economic development in Malaysia. Conference: International scientific-practical conference titled ISLAMIC INVESTMENT PRODUCTS: CHARACTERISTICS AND DEVELOPMENT PROSPECTS. Tashkent State Law University, May 31, 2023; https://www.researchgate.net/publication/371834425_An_empirical_investigation_of_the_relationship_between_Islamic_finance_FDI_and_economic_development_in_Malaysia
- Gulbakhor Irgasheva. Comparative analysis of ijara (islamic leasing) and traditional. March 2024, iqtisodiy taraqqiyot va tahlil (ii son - fevral),:113-122 license cc by
4.0.https://www.researchgate.net/publication/378942677_comparative_analysis_of_ijara_islamic_leasing_and_traditional_leasing. DOI: 10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss2-pp113-122
- <https://www.google.com/search> statistics agency, 'permanent population' (statistics agency under the president of the republic of uzbekistan, 2024) accessed 16 april 2024
- United States department of state, '2021 report on international religious freedom: Uzbekistan' (us department of state, 2 june 2022), <https://www.state.gov/reports/2021-report-on-international-religious-freedom/uzbekistan> accessed 31 march 2023.
- Gn Khaki and Bilal Ahmad Malik, 'Islamic banking and finance in post-soviet Central Asia with special reference to Kazakhstan' (2014) 4(2) International journal of excellence in islamic banking and finance 1, doi:10.12816/0010779.
- <https://kun.uz/48512875#:~:text=%d0%>
- Khusan Khasanov, 'Prospects for the development of islamic finance in the republic of uzbekistan: presentation' (round table meeting on prospects of development of islamic finance in uzbekistan, international islamic academy of uzbekistan, tashkent, 11 september 2019) doi:10.13140/rg.2.2.16580.58247.

14. <https://kun.uz/48512875#:~:text=%d0%>
15. https://tfi.uz/ru/news/islom_taraqqiyot_banki_va_ozbekiston_ortasidagi_iqtisodiy_hamkorlikning_yangi_qirralari
16. Mirziyoyev, 'President Shavkat Mirziyoyev's address to the Oliy Majlis' (President of the Republic of Uzbekistan, 29 december 2020) accessed 31 march 2023.
17. Jahongir Imomnazarov , Ўзбекистонда ислом банк-молия тизимини татбиқ этишнинг иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий аҳамияти , "ISLOM INVESTITSIYA MAHSULOTLARI: XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI" mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya, 2023-yil 25-iyunda Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy kengashi tomonidan nashrga tavsiya qilingan.
18. Баратова , Д. (2024). Хаёт сугуртасининг аҳоли ижтимоий ҳимоясини таъминлашдаги ўрни. Страховой рынок Узбекистана, 1(7), 14–16. извлечено от <https://insurance.tsue.uz/index.php/journal/article/view/111..>